

УДК 378.016:613

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Позднякова Г.О.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У роботі досліджується рівень готовності студентів 1-5 курсу денної та заочної форми навчання спеціальності «Здоров'я людини» до здійснення здоров'язбережувальної діяльності за допомогою анкети «Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності» В.М. Єфимової. Визначено готовність груп студентів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності. Доведено необхідність здійснення наукових досліджень з проблеми оцінки готовності студентів спеціальності «Здоров'я людини» до здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Ключові слова: валеологічна компетентність, готовність студентів, оцінка готовності студентів, здоров'язбережувальна діяльність.

Постановка проблеми. Рівень готовності студентів спеціальності «Здоров'я людини» до ведення здоров'язбережувальної діяльності не достатньо досліджений і потребує подальшого вивчення.

Актуальність дослідження. Стан здоров'я населення – найважливіший чинник розвитку суспільства та індикатор потенційних можливостей держави. Висвітлення проблеми здоров'я серед пріоритетних завдань суспільного розвитку обумовлює актуальність теоретичної розробки даної проблеми, визначаючи необхідність розгортання відповідних наукових досліджень. Теоретики і практики в як здоров'я і оздоровлення шукають різні можливості, щоб зберегти і розвивати здоров'я і окремої людини, так і населення країни.

Особливої ролі набуває проблема здоров'язбереження в системі освіти. При цьому валеологічна компетентність майбутнього вчителя «Основ здоров'я» в галузі реалізації здоров'язбережувальної діяльності виступає як нова якість освітнього результату, інтегрована характеристика, що визначає здібності фахівця ефективно вирішувати дидактичні проблеми здоров'язбереження.

Тому найбільш актуальними є задачі інтеграції основ здорового способу життя в систему педагогічної освіти, підвищення кваліфікації управлінських і педагогічних працівників у плані освоєння шляхів і засобів вирішення педагогічних та медико-біологічних проблем, розвиток потенціалу здоров'я.

Валеологічна компетентність – це результат засвоєння валеологічних знань та вмінь, що виявляються в усвідомленні важливості здоров'я, здорового способу життя для всієї життєдіяльності протягом життя, а також здатність і готовність особистості контролювати своє самопочуття та стан фізичного, психічного, морального та духовного здоров'я, своєчасно реагувати на «збої» адекватно ситуації.

Будучи однією з соціальних компетентностей, валеологічна компетентність забезпечує нормальну життєдіяльність людини, формується, розвивається і проявляється в соціумі і, отже, не може розглядатися поза тих умов, в яких здійснюється вся життєдіяльність людини.

Модель процесу формування валеологічної компетентності у студентів вназ включає наступні компоненти ціннісно-смісловий, когнітивний, мотиваційно-діяльнісний, емоційно-вольовий та рівні сформованої валеологічної компетентності (оптимальний, допустимий, критичний)

Формування цілей статті. Визначити рівень та дати оцінку готовності студентів спеціальності «Здоров'я людини» до ведення здоров'язбережувальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нами було самостійно проведено дослідження в основу якого покладено групове анкетування, що здійснювалося за допомогою анкети «Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності» розробленої Єфимовою Валентиною Михайлівною – кандидатом біологічних наук, доцентом, керівником лабораторії валеології і вікової фізіології, кафедри фізіології людини та тварин і біофізики, за дослідженням щодо підготовки майбутніх вчителів – основ здоров'я до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Така діяльність включає аналіз готовності студентів до здоров'язбережувальної діяльності: мотиваційний компонент, когнітивний, діяльнісний, професійно-здоров'язбережувальний, рефлексивний.

Групу досліджених склали студенти 1-5 курсу денного та заочного відділення, які навчаються за напрямом підготовки «Здоров'я людини» на філософському факультеті. В дослідженні брали участь 96 осіб віком від 18 до 45 років, (юнаки – 13, дівчини – 83).

Модель підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності повинна будуватися на принципах синергетики, актуалізувати та доповнювати загальну природничонаукову підготовку студентів і спрямовувати її зміст на розв'язання завдань здоров'язбережувальної діяльності; враховувати історичний досвід збереження здоров'я дитини в контексті цивілізаційних змін; сучасні стратегії здоров'язбереження в освітній теорії та практиці західноєвропейських країн, США, Азії, Росії та України; соціально-біологічну природу феномену здоров'я та явищ, що пов'язані зі здоров'ям.

Дослідження проводилося у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна у студентів за спеціальністю «Здоров'я людини». Результати проведеного нами дослідження шляхом анкетування студентів 1-5-го курсів денного та заочного відділення, говорять про наступне: на першому та другому курсі показники схожі, у них значний середній рівень готовності, на другому та третьому курсі значно зростає показник високого рівня, та знижується показник високого рівня, падає показник низького рівня. П'ятий курс денного та заочного відділення втрачає показники високого рівня готовності відійшовши на середній рівень, причиною тому пошук реалізації можливостей на ринку праці.

Дослідження ступеня сформованості валеологічної компетентності у студентів засобами педагогічних вимірювань.

Важливою складовою професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах є вивчення дисциплін здоров'язберігаючої спрямованості, зокрема, курсу «Безпека життєдіяльності», «Ботаніка та фітоталеологія», «Основи охорони праці», «Основи валеології», «Гігієнічні основи здоров'я», «Моральні та духовні основи здоров'я», «Методика викладання валеологічних дисциплін», «Вікова фізіологія та валеологія», Психовалеологія», «Теорія та методика наукових досліджень», «Основи фізичного здоров'я», «Соціальні аспекти валеопедагогіки» та інше. Останні роки даним навчальним дисциплінам приділяється достатня увага як інструментам формування здоров'язберігаючої компетентності майбутнього фахівця [4], соціальної адаптації [2] і професійної соціалізації [6]. Однак потенціал даних дисциплін у контексті здоров'язберігаючого розвитку особистості майбутнього фахівця використовується не повною мірою [3], що пов'язано, на наш погляд, з дефіцитом індивідуалізації процесу навчання [1], відсутністю диференційованого підходу до навчання. Пошук напрямків та критеріїв диференціації, розробка диференційованого підходу до навчання дисциплін здоров'язберігаючої спрямованості є актуальною, але недостатньо дослідженою проблемою теорії та методики професійної освіти. Підхід до навчання студентів дисциплін здоров'язберігаючої спрямованості передбачає не тільки розвиток навичок самопізнання і самодіяльності актуальних станів людини, але і розробку спеціальних завдань, тренінгів, ділових ігор, індивідуальних проєктів, розвиваючі певні особистісні якості, необхідні для безпечної життєдіяльності.

До проведення дослідження були залучені студенти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: студенти денної форми навчання та студенти заочної форми навчання, філософського факультету кафедри валеології. Вік обстежуваних становив 18–45 років. Дослідження проводили у другому семестрі, після завершення періоду адаптації до нового соціального середовища. Оцінку показників валеологічної компетентності студентів, що вказують на загальну обізнаність щодо здоров'я і побудову здорового способу життя, на результат засвоєння валеологічних знань і вмінь, що виявляються в усвідомленні важливості здоров'я, здорового способу життя для всієї життєдіяльності протягом життя, здійснювали з використанням тесту «Валеологічна компетентність». Тест спрямований на перевірку розуміння поняття здоров'я, на загальнокультурні та соціально-особистісні компетенції у сучасному житті. Тест складається з 45 питань та варіантів відповідей. Кожне питання характеризує різні концепції валеологічної компетентності та різні галузі дисциплін здоров'язберігаючої спрямованості. За кількістю правильних відповідей та після статистичної обробки можемо визначити рівень валеологічної компетентності студента. Згідно підрахунку проведеного тесту, ми дізналися, що студенти, які навчаються на денній формі більш обізнані у сфері загальнонаукової та інструментальної концепції валеологічної компетентності, а ніж студенти заочної форми навчання, тоді як заочники показали знання у сфері загальнокультурної концепції валеологічної компетентності. Це пояснюється, тим що заочники вже працюють в цій сфері і мають змогу випробувувати теорію на практиці, можуть розроблювати і впроваджувати свої моделі введення здорового способу життя. Щодо соціально-особистісної концепції, згідно з опитування можна стверджувати, що студенти і, денної і, заочної форми навчання на рівних ступенях, що відображено на рис. 1.

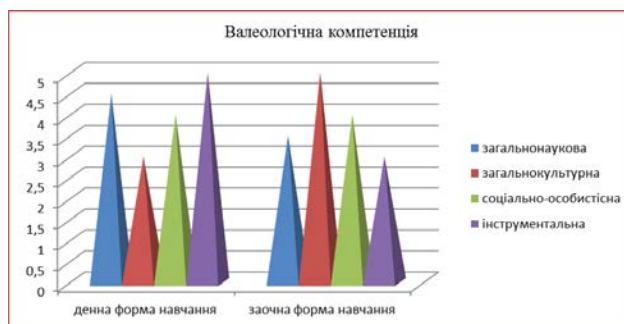

Рис. 1.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутнісної характеристики поняття «валеологічна компетентність майбутніх спеціалістів», а також виокремленні певних форм та методів її формування у процесі професійної підготовки студентів університетів.

Виклад основного матеріалу. У ході аналізу причин і обставин погіршення стану здоров'я молоді, валеологічної безграмотності і поведінкової пасивності стосовно власного здоров'я і здоров'я інших ми дійшли висновку, що проблема підготовки валеологічно компетентного випускника університету є показником успішного розв'язання педагогічних ситуацій крізь призму валеологічних норм, проблем професійного зростання, самореалізації, гармонійного співіснування з іншими людьми, психологічної рівноваги, сформованості валеологічної основи власного способу життя та життя майбутніх вихованців і в інших актуальних питаннях сьогодення. Теоретичний аналіз різних підходів та трактувань поняття «валеологічна компетентність» дав змогу уточнити його сутність стосовно майбутніх спеціалістів. Валеологічну компетентність студентів університетів розглянуто як складову їх життєвої компетентності, яка проявляється в знаннях, цінностях і мотивах, валеологічній позиції, діяльності щодо оздоровлення себе і своїх близьких. Валеологічна компетентність студентів формується на основі позитивного ставлення до здорового способу життя, характеризується активною просвітницькою діяльністю, спрямованою на передачу знань, прищеплення умінь і навичок раціональної організації життєдіяльності, здатністю нести особисту соціальну та правову відповідальність за прийняті рішення щодо вибору стратегії поведінки у суспільстві стосовно збереження свого здоров'я та здоров'я інших [12]. Очевидним є те, що валеологічна компетентність проявляється на локальному (особистісному) рівні і притаманна кожному студенту, проте рівень її сформованості буде не однаковим. Одним з чинників формування цього рівня, на нашу думку, є наповнення змісту лекційних курсів з Вікової фізіології, Валеології та Безпеки життєдіяльності різними організаційно – методичними формами.

З метою апробації лекції проводилися у дискусійній формі, також були розроблені та впроваджені у лекційний курс «Вікової фізіології», «Загальної валеології» та «Безпеки життєдіяльності» опорні схеми-конспекти до кожної теми, які містять тезисний виклад лекційного матеріалу. Вони надавалися слухачам для ознайомлення, користування завчасно перед викладанням відповідної лекційної теми, що надавало випереджувального характеру навчання та ініціювало виникнення інтересу до визначеної теми. Наведемо приклад опорної схеми-конспекту з курсу «Валеологія». При вивченні теми «Психічне здоров'я людини та фактори, що його формують» слухачі отримують інформацію про причини і шляхи по-

передження нервово-психічних розладів у людини, опановують прийоми мобілізації психічної і нервової енергії, самостійне зняття фізичної, психічної втоми, що дозволяє зберегти високий рівень працездатності, скористатися отриманими знаннями щодо проведення психогігієнічної корекції.

Висновки:

1) в ході дослідження ми провели анкетування студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки «Здоров'я людини» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за допомогою анкети «Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності» В.М. Єфимова;

2) за час навчання в університеті рівень високої готовності до ведення здоров'язбережувальної діяльності підвищився на 17%, а у студентів з низьким рівнем знизився на 3%, кількість студентів з середнім рівнем готовності знизилась на 17%;

3) аналіз отриманих даних показав, що на 1-2 курсах результати однакові, так як студенти основний матеріал ще не прослухали, і, можливо не всі адаптувались до ритму навчання в університеті, проте направленість до зростання відсотка студентів з високим рівнем готовності до ведення здоров'язбережувальної діяльності спостерігається на 3 курсі;

4) високий рівень готовності студентів до ведення здоров'язберігаючої діяльності підвищується на 3-4 курсах – 61% і 34,3% відповідно. Також, бачимо, що на 5 курсі високий рівень готовності студентів до ведення здоров'язберігаючої діяльності зменшується на 26,5%;

5) відсоток студентів з низьким рівнем готовності до ведення здоров'язбережувальної діяльності знизився до 4-го року навчання на 5%, до 5 року знову підвищився на 3,6%, а у студентів з середнім рівнем готовності на 5 курсі виріс до 16%, готовність високого рівня найвищого показника набрала на 4 році – 61%, а на п'ятому році навчання знизилася на 27%. Тому педагогам важливо на 5 році навчання не давати можливості студентам денної та заочної форми навчання відсторонитися від навчання, та зберегти показник відвідуваності.

Формування валеологічної компетентності у студентів вузу доцільно розглядати як елемент системи їх професійного виховання, що представляє собою процес розвитку валеологічних знань і вмінь, особистісних якостей, соціального досвіду, результатом якого виступає готовність до особистісно та соціально значущої діяльності по відношенню до об'єктів реальної дійсності.

Проведене нами дослідження не вичерпує повністю змісту розглянутої проблеми. Перспективним видається продовження дослідження в напрямку розробки проблем підготовки компетентного фахівця, здатного спертися на всі ресурси, якими володіє університет, щоб не тільки зберегти, а й примножити резерви свого здоров'я. Засобом вирішення цієї проблеми могло б стати об'єднання педагогічно-валеологічних ресурсних центрів з психологічною службою вузу в єдиний комплекс, здатний створити необхідні умови для всіх суб'єктів освітнього процесу, включаючи викладачів, забезпечуючи їх валеологічну діяльність.

Список літератури:

1. Аванесов В. С. Композиція тестових завдань: навч. кн. для викладачів вузів, вчителів шкіл, студ. та аспірантів пед. вузів / В. С. Аванесов. – 2-е вид. – М.: Адепт, 1998. – 217 с.
2. Баличиева Д. В. Предметное поле «Безопасности жизнедеятельности» как учебной дисциплины / Д. В. Баличиева // Человек – Природа – Общество: теория и практика безопасности жизнедеятельности, экологии и валеологии. Выпуск 1. – Симферополь: Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 2008. – С. 3-4.
3. Биктимирова З. З. Безопасность в концепции развития Человека / З. З. Биктимирова // Общественные науки и современность. – 2002. – № 6. – С. 135-142.
4. Єфимова В. М. К вопросу о роли и месте дисциплин здоровье сберегающей направленности в профессиональной подготовке будущих учителей / В. М. Єфимова // Человек – Природа – Общество: теория и практика безопасности жизнедеятельности, экологии и валеологии. – Выпуск 4. – Симферополь: НИЦ КИПУ, 2011. – С. 144-147.
5. Єфимова В. М. К вопросу об индивидуализации обучения студентов в курсе «Безопасность жизнедеятельности» / В. М. Єфимова, А. А. Макаричева // Проблемы сучасної педагогічної освіти. – 2011. – Вип. 33. – Ч. 2. – С. 115-123.
6. Латышева М. М. Еще одна концепция формирования курса «Безопасность жизнедеятельности» или философские вопросы проблемы безопасности жизнедеятельности / М. М. Латышева, Л. А. Васьковец // Коммунальное хозяйство городов: Научно-технический сборник. – 2002. – № 35. – С. 72-75.
7. Мартишина Н. В. Становление и развитие творческого потенциала педагога в системе непрерывного педагогического образования: автореф. дис. на соискание учен. степени доктора пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. В. Мартишина. – Рязань, 2009. – 40 с.
8. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е. С. Рапацевич. – Мн.: Соврем. слово, 2005. – 720 с.
9. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад; Редкол.: [М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др.] – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
10. Професійна освіта: словник: [навч. посіб.] / [сост. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
11. Сластенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию / В. А. Сластенин, Г. И. Чижова. – М.: Изд. центр «Академия», 2003. – 192 с.
12. Cit. in Bloom B. S. The relationship between educational objectives and examinations designed to measure achievement in general education courses at the college level. A diss. Chicago, 1946. – 124 p.
13. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование, 2003. – № 2. – С. 58-64.

Позднякова А.А.

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

ИССЛЕДОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ К ЗДОРОВЬЕСОХРАНЯЮЩЕЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ОСНОВ ЗДОРОВЬЯ

Аннотация

В статье исследуется уровень готовности студентов 1-5 курса дневного и заочного отделения специальности «Здоровье человека» к осуществлению здоровьесберегательной деятельности с помощью анкеты «Подготовка будущих учителей к использованию здоровьесберегательных технологий в профессиональной деятельности» В.М. Ефимовой. Определено готовность групп студентов к осуществлению здоровьесберегательной деятельности. Доказана необходимость осуществления научных исследований по проблеме оценки готовности студентов специальности «Здоровье человека» к осуществлению здоровьесберегательной деятельности.

Ключевые слова: валеологическая компетентность, готовность студентов, оценка готовности студентов, здоровьесберегательная деятельность.

Pozdnyakova A.A.

Kharkiv National University named after V.N. Karazin

THE STUDY OF READINESS FOR HEALTH ASPARAGUSES ACTIVITY OF FUTURE TEACHERS OF BASIC HEALTH

Summary

The paper investigates the level of readiness of students majoring in "Human Health" health protective to conduct activities through the questionnaire "Preparing future teachers to use technology in health protective professional activity" VM Efimova. Defined groups of students readiness to conduct health protective activities. Proved the need for research on the problem of assessing the readiness of students specialty "Human Health" to conduct health protective activities.

Keywords: preparedness of students, assessment of the preparedness of students, health protective activities.